

Dlaczego kochamy? Filozofia miłości” Od Platona po Jana Pawła II – miłość jako siła kształtująca człowieka i jego wybory

1. Wprowadzenie: „Dlaczego w ogóle o tym mówimy?”

- Przez 2500 lat filozofowie (od starożytnych Greków po Karola Wojtyłę) twierdzili, że miłość to siła, która nas kształtuje lub niszczy. Konspekt poprowadzi przez tę historię, odpowiadając na pytania: dlaczego kochamy i po co?
- **Kluczowe wnioski do zapamiętania:** Miłość nie jest tylko emocją, ale siłą ontologiczną (kształtującą byt człowieka). Brak miłości prowadzi do pustki egzystencjalnej.
- **Punkty do refleksji:**
 - *Jak zmieniłoby się moje życie bez zdolności do miłości?*
 - *Czy miłość w moim doświadczeniu bardziej kształtuje czy niszczy?*

2. Platon: „Miłość jako szaleństwo i jako drabina do pełni”

- **Kluczowe elementy:**
 - Kontekst: W dialogu „Uczta” przyjaciele spotykają się na biesiadzie u poety Agatona. Wino, rozmowy, atmosfera bliskości – każdy wygłasza pochwałę Erosa (boga miłości). Platon pokazuje spektrum rozumienia miłości: od potocznego do radykalnego.
 - Mit Arystofanesa: Ludzie pierwotnie byli podwójnymi istotami (cztery ręce, cztery nogi, dwa oblicza). Zeus rozciął ich na pół za zuchwałość. Miłość to pragnienie scalenia połówek – poszukiwanie „bratniej duszy”, która wypełni pustkę. Intuicyjny obraz: „druga połówka jabłka”, ale Platon krytykuje go jako zbyt dosłowny.
 - Nauka Diotymy (przez Sokratesa): Miłość nie jest posiadaniem, lecz brakiem i tęsknotą. Eros to istota pośrednia (między biedą a bogactwem, mądrością a głupotą). Miłość rodzi się z niekompletności – człowiek ma „dziurę w sercu”, przeczuwając pełnię.
 - „Drabina miłości”: Zaczyna się od miłości do konkretnego ciała (piękno jednej osoby), przechodzi do wielu ciał, potem do piękna duszy (cnoty, charakter), praw i obyczajów, wiedzy, aż do Piękna samego w sobie (Dobra absolutnego, niezmiennego).
 - Wnioski platońskie: Prawdziwa miłość nie kończy się na człowieku – jest drabiną do transcendencji. Człowiek to szczebel, nie cel. Absolutyzowanie osoby prowadzi do porażki. Miłość to droga ku Idee (piękno, dobro, prawda – nieosobowe).
 - Różnica z późniejszymi ujęciami: **Eros prowadzi do idei, nie do relacji osobowej. Brak to dynamizm ku transcendencji, nie relacyjnemu spełnieniu.**

- **Kluczowe wnioski do zapamiętania:** Miłość jako ruch od braku do pełni; metafora połówek to egzystencjalna niepełność, nie romantyczne dopełnienie. Człowiek nie jest absolutem miłości.
- **Punkty do refleksji:**
 - *Czy w moich relacjach miłość to „poszukiwanie połówki” czy droga do czegoś większego?*
 - *Jak platońska drabina odnosi się do współczesnych idei miłości romantycznej?*

3. Św. Augustyn: „Miłość, która nas rani i która nas leczy”

- **Kluczowe elementy:**
 - Kontekst: Augustyn pisze z perspektywy doświadczającego – nie obserwatora. „Wyznania” to opowieść o sercu rozdartej miłości (kobieta, ambicja, przyjemność vs. ideał pełni). Scena pod drzewem figowym: płacz z powodu nadmiaru miłości, nie jej braku.
 - Kluczowe zdanie: „Niespokojne jest serce nasze, dopóki nie spocznie w Tobie” (w Bogu). Człowiek zawsze kocha – pytanie: co kocha najbardziej?
 - Diagnoza: Serce to puste naczynie z ogromną przestrzenią. Kochamy rzeczy skończone (ludzie, sukces, przyjemność), absolutyzując je – to rani, bo nie dają pełni.
 - Leczenie: Kochać w porządku (ordo amoris) – pełnia (Bóg) na pierwszym miejscu porządkuje miłość ludzką. Człowiek nie jest absolutem, lecz współpielgrzymem.
 - Rozróżnienie uti i frui: Frui – radowanie się czymś jako celem ostatecznym (tylko Bóg). Uti – używanie jako środka (nie manipulacja, lecz porządkowanie; ludzie to dobro uczestniczące, nie narzędzie).
 - Przykład muzyki: Zachwyt melodią jako frui (zatrzymanie na stworzeniu) vs. uti (prowadzi do harmonii bytu, Boga). W relacjach: „Bez ciebie nie ma sensu” to frui – absolutyzacja; uti to intensywna miłość bez roszczeń do nieskończoności.
 - Porównanie z Platonem: Obaj widzą brak jako źródło miłości, ale Platon prowadzi do idei (nieosobowej), Augustyn do Boga (osobowego porządku).
- **Kluczowe wnioski do zapamiętania:** Miłość rani, gdy nieuporządkowana; leczy, gdy w hierarchii. Serce niespokojne przez złą kolejność miłości.
- **Punkty do refleksji:**
 - *Jakie rzeczy absolutyzujesz w swoim życiu i dlaczego to boli?*
 - *Czy potrafisz odróżnić frui od uti w codziennych relacjach?*

4. Arystoteles + św. Tomasz: „Miłość jako przyjaźń i jako wybór”

- **Kluczowe elementy:**
 - Arystoteles: Miłość doskonała to nie głód, lecz zachwyty nad dobrem drugiego. Nie dla korzyści czy przyjemności, lecz dla wartości samego w sobie (philia – przyjaźń).
 - Trzy formy philia:
 - Użytkowa: Dla korzyści (np. współpracownicy; znika po projekcie).
 - Przyjemnościowa: Dla emocji (np. hobby; słabnie z zmianami).
 - Doskonała (cnót): Dla dobra i cnoty drugiego; stabilna, oparta na wyborze woli (nie uczuciach).
 - Tomasz z Akwinu: Przekształca philia w caritas (miłość chrześcijańska). Dodaje Boga jako źródło i cel: kocham drugiego w Bogu, nawet słabego. Łączy miłość do Boga i bliźniego w porządku (frui Bogiem, uti stworzeniami).
 - Porównanie: Arystoteles – relacja ziemiska (kochaj dla dobra w człowieku). Tomasz – transcendentna (uczestnictwo w boskim dobru; nieograniczona, wierna).
 - Wnioski: Miłość to akt rozumu i woli – stabilny wybór, budujący charakter.
- **Kluczowe wnioski do zapamiętania:** Miłość jako przyjaźń cnót; Tomasz integruje z Bogiem, czyniąc ją uniwersalną.
- **Punkty do refleksji:**
 - *Jakie relacje w moim życiu to philia doskonała?*
 - *Czy caritas zmienia moje rozumienie przyjaźni?*

5. Karol Wojtyła: „Miłość jako dar z siebie”

- **Kluczowe elementy:**
 - Napięcie historii: Platon/Augustyn (miłość z braku) vs. Arystoteles/Tomasz (miłość jako wybór dobra). Wojtyła: Oba prawdziwe.
 - Przesunięcie: Z „czym jest miłość?” na „kim staje się człowiek, który kocha?”. Personalizm: Miłość kształtuje osobę, wyprowadza z egoizmu.
 - Norma personalistyczna: Człowiek nigdy środkiem – zawsze celem. Miłość to nie uczucie, lecz działanie (dar z siebie, nie posiadanie).
 - Ciało jako ekspresyjne: Nie więzienie (jak u Platona), lecz język osoby – medium daru lub uprzedmiotowienia.
 - Synteza: Miłość to „kocham cię, bo jesteś osobą – daję ci siebie na zawsze”. Integruje brak (spełniam się w darze) i bezinteresowność (afirmacja godności).
 - Wnioski: Miłość jako egzystencjalny akt – ryzyko i spełnienie.

- **Kluczowe wnioski do zapamiętania:** Synteza: Brak + bezinteresowność = dar osoby wobec osoby.
- **Punkty do refleksji:**
 - *Jak dar z siebie zmienia moje relacje?*
 - *Czy Wojtyła rozwiązuje moje własne napięcia w miłości?*

6. Zakończenie: „Dlaczego kochamy”

- Kochamy, bo stworzeni do relacji; głód pełni + zdolność daru. Miłość czyni nas sobą – „kocham cię, bo jesteś osobą, daję ci siebie”.
- **Kluczowe wnioski do zapamiętania:** Miłość kształtuje wybory; synteza historii pokazuje człowieka jako biednego (brak) i bogatego (dar).

Rekomendowana literatura:

- Platon, *Uczta*, przeł. Władysław Witwicki, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe (wielokrotne wznowienia, np. 1984, 2003, 2021) – lub wydania Wolne Lektury / Świat Książki. (kluczowy dialog o Erosie, drabina miłości, mit Arystofanesa i nauka Diotymy)
- św. Augustyn, *Wyznania*, przeł. Michał Bohusz-Szyszko (wydanie klasyczne, wielokrotnie wznawiane, np. Warszawa 2008, Kraków: Esprit 2023). (najważniejsze źródło – „Niespokojne jest serce nasze...”, ordo amoris, frui–uti)
- św. Augustyn, *Wyznania*, przeł. i oprac. Stanisław Stabryła, Kraków: Esprit 2023 (nowe wydanie z 2023 r.).
- Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, przeł. Daniela Gromska, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1984 (lub wznowienia PWN / Antyk). (ks. VIII–IX – teoria przyjaźni: użytkowa, przyjemnościowa, cnót)
- św. Tomasz z Akwinu, *Summa teologiczna*, t. 16: Miłość, przeł. zespół Dominikanów Polskich (m.in. o. o. Innocenty Bocheński, Jacek Salij i in.), Londyn: Veritas / Katowice: Księgarnia św. Jacka (wielokrotne wznowienia). (zwłaszcza II–II, q. 23–46 – o caritas jako przyjaźni doskonałej)
- **Karol Wojtyła / Jan Paweł II** Karol Wojtyła, *Miłość i odpowiedzialność. Studium etyczne*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 1960 (wyd. I), wielokrotne wznowienia,

np. Lublin: TN KUL 2020 (seria „Człowiek i moralność”, t. 1). (podstawowe dzieło – norma personalistyczna, dar z siebie, ciało jako język osoby)

- Karol Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2000 (seria „Człowiek i moralność”, t. 4). (kluczowe dla personalizmu i antropologii miłości)
- Jan Paweł II, *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1986–1987 (lub wydania zbiorcze, np. 2004–2005). (katechezy środowowe – teologia ciała, ekspresyjność ciała)